

DOKUZ AVRUPA DEVLETİ'NDEN AİHM'E YÖNELİK ELEŞTİRİLER: 'SINIRDIŞI ETMELER' ESNEK HALE GELSİN

Hazel ÇAĞAN ELBİR

Analist

Analiz No : 2025 / 23

30.05.2025

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini (AİHS) uygulayan ve Avrupa Konseyi bünyesinde uluslararası bir mahkeme olarak, insan hakları ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin korunmasında merkezi bir rol oynamaktadır. Ancak, Danimarka öncülüğünde dokuz AB ülkesinin (Avusturya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Letonya, Litvanya, İtalya ve Polonya) AİHMyi hedef alan ve suç işlemiş yabancı uyrukluların sınır dışı edilmesine yönelik kısıtlamaları eleştiren mektubu, mahkemenin otoritesine ve Avrupadaki insan hakları rejimine yönelik ciddi bir meydan okuma teşkil etmektedir. Bu mektup, hukukun ve insan haklarının üstünlüğünü savunanların, işlerine gelmediğinde bu ilkeleri nasıl göz ardı etmeye çalışabildiklerine örnek oluşturmaktadır. Bu analiz, söz konusu mektubu uluslararası ilişkiler perspektifinden ele alarak, Avrupadaki insan hakları uygulamasındaki çelişkileri inceleyecektir.

22 Mayıs 2025te yayımlanan mektup, AİHMnin suç işlemiş yabancı uyrukluların sınır dışı edilmesine getirdiği kısıtlamaları eleştirmekte ve mahkemenin AİHSyi yorumlama biçimini sorgulamaktadır. Danimarkanın liderlik ettiği bu girişim, özellikle non-refoulement ilkesine (bireylerin ciddi zarar görebilecekleri ülkelere sınır dışı edilmesini engelleyen ilke) dayanan AİHM kararlarının, ulusal hükümetlerin güvenlik ve göç politikalarını kısıtladığını ileri sürmektedir. Mektubu imzalayan ülkeler, daha esnek sınır dışı politikaları talep ederek, ulusal çıkarlarını insan hakları yükümlülüklerinin önüne koyma eğilimindedir. Bu yaklaşım, Danimarkanın sıfır sığınmacı politikası ve 2021de yürürlüğe giren, sığınma başvurularının yurtdışında (örneğin, üçüncü ülkelerde) işlenmesini sağlayan yasasıyla uyumludur. Avrupa Komisyonunun da bu tür dışsallaştırma politikalarına yönelik tutumunun yumuşaması, AB içinde göçmen karşıtı politikaların güç kazandığını göstermektedir.

İnsan hakları örgütleri, özellikle İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW) ve belgesiz göçmenlerin haklarını savunan Brüksel merkezli PICUM (Belgesiz Göçmenler Konusunda Uluslararası İşbirliği Platformu), bu mektubu hukukun üstünlüğü ve insan haklarına yönelik

bir tehdit olarak nitelendirmektedir. HRWden Judith Sunderland, mektubu haksız ve tehlikeli bir saldırı olarak tanımlarken, AİHMnin tüm Avrupa vatandaşlarını korumak için var olduğunu ve ulusal hükümetlerin yetkilerine saygı göstererek çalıştığını vurgulamıştır. PICUMdan Silvia Carta ise, mektubu crimmigration (göç ve suçun birleştirilmesi) kavramının bir örneği olarak nitelendirerek, bu girişimin göçmenleri suçla ilişkilendirerek siyasi kazanç sağlamayı amaçladığını belirtmiştir. Carta, hükümetlerin halkın güvenliğini gerçekten önemsemesi durumunda, refah sistemlerini zayıflatmak yerine sosyal hizmetlere ve bakıma yatırım yapması gerektiğini savunmuştur. Bu eleştiriler, Avrupada popülist ve güvenlik odaklı söylemlerin yükselişiyle bağlantılıdır.

Devletler, uluslararası kurumların otoritesini yalnızca kendi çıkarlarıyla uyumlu olduğu sürece kabul etme eğilimindedir. Danimarkanın AİHMye yönelik eleştirisi, ulusal egemenlik ve güvenlik kaygılarının, liberal uluslararası düzenin temel taşlarından biri olan insan hakları rejimine üstün gelmeye çalıştığını göstermektedir. Dokuz AB ülkesinin bu girişimi, ulusal çıkarları uluslararası hukuk normlarının önüne koyma çabası olarak değerlendirilebilecektir. Bu, devletlerin, uluslararası kurumların bağlayıcılığını sorgulayarak kendi çıkarlarını koruma eğilimini yansıtmaktadır.

Uluslararası düzen insan hakları ve hukukun üstünlüğünü evrensel normlar olarak savunurken, Avrupada yükselen popülist hareketler bu normları sorgulamaktadır. Danimarkanın sıfır sığınmacı politikası ve mektubu, popülist söylemlerle desteklenen göçmen karşıtı politikaların bir yansımasıdır. Crimmigration kavramı, göçmenlerin suçla ilişkilendirilerek siyasi olarak günah keçisi ilan edildiğini göstermektedir. Bu, Avrupada toplumsal kutuplaşmayı artırabilecek ve insan hakları normlarının erozyonuna yol açabilecektir.

Avrupa Komisyonunun, geçmişte Danimarkanın yurtdışında sığınma başvurusu işleme önerilerini Cenevre Sözleşmesine aykırı bulmasına rağmen, şimdi benzer politikaları desteklemeye başlaması, ABnin göç politikalarında daha katı bir çizgiye kaydığını göstermektedir. Bu değişim, AB ülkelerinin iç siyasi baskılar ve popülist hareketlerin etkisiyle, insan hakları yükümlülüklerini ikinci plana atabileceğini ortaya koymaktadır. Bu durum, uluslararası hukuk normlarının uygulanabilirliğine yönelik daha geniş bir sorgulamayı tetikleyebilecektir.

Danimarka öncülüğünde yazılmış olan bu mektup, AİHMnin otoritesine doğrudan bir meydan okuma olarak görülebilecektir. Avrupanın önde gelen demokrasilerinin, mahkemenin kararlarını ulusal çıkarlarına aykırı bulduğunda sorgulaması, AİHMnin meşruiyetini ve Avrupadaki insan hakları rejiminin güvenilirliğini zedeleme riski taşımkatadır. Bu, özellikle otoriter eğilimlerin yükseldiği bir dönemde, küresel insan hakları normlarının zayıflamasına yol açabilecektir.

Mektup[1], hukukun ve insan haklarının üstünlüğünü savunanların, işlerine gelmediğinde bu ilkeleri nasıl göz ardı edebildiklerinin bir kanıtıdır. Söz konusu mektup, bu çelişkiyi açıkça ortaya koymaktadır. Avrupada insan hakları ve hukukun üstünlüğünü savunan ülkeler, AİHMyi eleştirerek, kendi ulusal çıkarları (özellikle göçmen politikaları) söz konusu olduğunda bu ilkelerden taviz verebileceklerini göstermektedir. Bu durum, uluslararası ilişkilerde çifte standart eleştirisini güçlendirmektedir. Avrupanın önde gelen

demokrasilerinden biri olması gereken ancak demokratik değerlerin korunması bağlamında akıllarda soru işretleri oluşmasına neden olan, kutsal kitapların yakılması konusunda somut adımlar atamayan Danimarkanın, AİHMnin otoritesini sorgulaması, insan hakları rejiminin evrenselliği ve tarafsızlığı konusunda ciddi kuşkular yaratmaktadır. Bu çifte standart, diğer devletlerin de uluslararası hukuk normlarını seçici bir şekilde uygulamasına zemin hazırlayabilecektir.

AİHMye yönelik ileri sürülen eleştiriler, uluslararası insan hakları rejiminin meşruiyetine yönelik daha geniş bir sorgulamanın parçasıdır. Avrupanın önde gelen demokrasilerinin AİHMyi sorgulaması, diğer devletlerin de benzer şekilde uluslararası kurumların otoritesine meydan okumasını cesaretlendirebilecektir. Bu, özellikle otoriter rejimlerin yükseldiği bir dönemde, küresel insan hakları normlarının uygulanabilirliğine tehdit oluşturabilecektir.

Danimarka ve diğer AB ülkelerinin bu girişimi, ABnin insan hakları ve hukukun üstünlüğü konusundaki küresel liderlik iddiasını zayıflatmaktadır. Avrupa, insan hakları savunuculuğunu dış politikasında bir yumuşak güç unsuru olarak kullanırken, bu tür çelişkiler, ABnin küresel itibarına zarar verebilecektir.

Mektup, AB içinde göçmen politikalarının daha katı bir yöne evrilmesi gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Üçüncü ülkelerde sığınma başvurusu işleme gibi politikaların yaygınlaşması, Cenevre Sözleşmesi gibi uluslararası hukuk normlarıyla çatışabilecek ve küresel mülteci rejimini yeniden şekillendirebilecektir.

Sığınmacılara yönelik sert politikalarıyla ön plana çıkan Yunanistanın ise listede yer almaması şaşırtıcıdır. Ancak, Yunanistan, 28 Mayıs 2025 tarihinde, reddedilen sığınmacılar için daha sert cezalar getiren ve ülkelerine geri dönüşleri hızlandırmayı amaçlayan yeni bir yasa tasarısı hazırladığını duyurdu. Başbakan Kyriakos Mitsotakis, yasa dışı yollarla ülkeye giren veya sığınma başvurusu reddedilenlerin daha ağır cezalarla karşılaşacağını belirtti. Yasa tasarısı, geri dönüş süreçlerini daha etkili ve adil bir mekanizmayla hızlandırmayı hedefliyor ve parlamentonun onayı gerekmektedir[2]. Yunanistanın bu yeni yasa tasarısı, Danimarka ve İtalya öncülüğünde 9 Avrupa ülkesinin liderleri tarafından imzalanan 22 Mayıs 2025 tarihli mektupla doğrudan bağlantılıdır. Yunanistanın yasa tasarısı, bu mektubun ruhuna uygun olarak, sığınmacı politikalarını sıkılaştırma ve geri dönüşleri hızlandırma hedefiyle örtüşmektedir.

Hatırlanacağı gibi, sığınmacıların teknelerini alabora etmişler[3], açıkça insan haklarını ihlâl etmişlerdir. Bu gelişmeler karşısında AB defalarca uyarılarda bulunduysa da somut yaptırımlar uygulanmamıştır.

Danimarka öncülüğündeki mektup, Avrupada insan hakları ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin, ulusal çıkarlar ve popülist politikalar karşısında ne kadar kırılgan olabileceğini ortaya koymaktadır. Uluslararası düzenin temel taşlarından biri olan insan hakları anlayışının, devletlerin realist çıkarları karşısında erozyona uğradığını göstermektedir. Danimarka ve diğer AB ülkelerinin AİHMye yönelik eleştirileri, Avrupanın insan hakları rejimini yeniden şekillendirme çabalarının bir parçası olarak izlenmelidir. Bu süreç, küresel insan hakları normlarının uygulanabilirliğine ve ABnin küresel liderlik iddiasına ciddi etkiler yaratabilecektir. Avrupa Konseyi ve AİHM, bu meydan okumaya karşı bağımsızlığını ve

otoritesini koruyarak yanıt vermelidir. Ancak, devletlerin ulusal çıkarlarını insan hakları normlarının önüne koyma eğilimi, uluslararası hukuk rejiminin geleceği açısından endişe vericidir. Bu durum, insan hakları savunucularının, hükümetlerin ve uluslararası toplumun, evrensel normları koruma konusunda daha fazla çaba göstermesi gerektiğini göstermektedir.

**Görsel: Yazar tarafından yapay zeka ile üretilmiştir.*

[1] https://www.governo.it/sites/governo.it/files/Lettera_aperta_22052025.pdf.

[2] Greece Drafts Tougher Law For Rejected Asylum Seekers, PM Says, *Reuters*, 28 Mayıs 2025, https://www.reuters.com/world/greece-drafts-tougher-law-rejected-asylum-seekers-pm-says-2025-05-28/.

[3] Gülsüm İncekaya, Yunanistanın Mültecilere Uyguladığı Şiddet İnsan Hakları İhlâlidir, *Anadolu Ajansı*, 4 Mart 2020, https://www.aa.com.tr/tr/siginmacilar-avrupa-yolunda/yunanistanin-multecilere-uyguladigi-siddet-insan-haklari-ihlalidir/1754021.

Yazar Hakkında :

Hazel Çağan-Elbir AVİM'de analist olarak çalışmaktadır. Çağan-Elbir, Atılım Üniversitesi Politik Ekonomi bölümünde doktora çalışmalarına devam etmektedir.

Atıfta bulunmak için: ELBİR, Hazel ÇAĞAN. 2026. "DOKUZ AVRUPA DEVLETİ'NDEN AİHM'E YÖNELİK ELEŞTİRİLER: 'SINIRDIŞI ETMELER' ESNEK HALE GELSİN." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2025 / 23. Mayıs 30. Erişim Kasım 22, 2026. https://www.avim.org.tr/tr/Analiz/DOKUZ-AVRUPA-DEVLETI-NDEN-AIHM-E-YONELIK-ELESTIRILER-SINIRDISI-ETMELER-ESNEK-HALE-GELSIN

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır